

ИЗ ЛЕКСИКЕ СЕЛА КАТУНА

- Прилог Речнику алексиначког говора -

Резиме: Рад доноси део грађе из *Речника алексиначког говора* везан за кулинарску лексику села Катунa, села удаљеног петнаестак километара од Алексинца и смештеног у долини реке која извире на обронцима Лесковика а улива се у Јужну Мораву баш ниже Катунa чинећи са њом плодно тло за катуначке земљораднике. Осим представљања речи једног села има циљ и да најави капитални ауторски и издавачки подухват проф. др Недељка Богдановића и његових сарадника. Враћајући се лексици овог краја после деценија плодносног рада и опуса који га сврстава у најзначајније српске дијалектологе, проф. Богдановић заокружује један истраживачки подухват започет *Говором алексиначког Поморавља*¹ што је била његова докторска дисертација.

Кључне речи: алексиначки говор, Катун, кулинарска лексика.

Увод

Колико сте се пута застидели нестандартних речи својих рођака са села изговорених за славским столом око чијег сте скупог столњака окупили елиту својих нових пријатеља и неколико рођака јер тако треба? Колико сте пута имали реч на врх језика а нисте је изговорили, јер није звучала довољно урбано у складу са новоусвојеним правилима заборављања порекла, предака и корена? А колико сте пута туђу реч узели стидећи се своје?

Нема разлога! На језик кога је чувени Гете учио да би читао у оригиналу његову народну књижевност сме се бити само поносан, а сваком локалном језичком нијансом дичити као најскупљим Рембрантовим платнима. Речи народне душе су, снага и огледало његовог менталитета. Дијалекти и њихове утоке говори снага су сваког стандардизованог језика, јер речи обичног човека чине говор човека кога су некад освајали сабљом а данас напредком. Они му дају корен, снагу и чврстину. Колико год га туђина шибала и искушавала, предачки сокови језика показују му одакле је и куда.

¹ Српски дијалектолошки зборник, XXXIII, Београд, 1987.

Проф. Недељко Богдановић своју академску каријеру започео је радом *Говор алексинчког Поморавља* да би му са после деценија истраживања, богатог и плодносног рада поново вратио. Позвао је и неколицину нас, својих сарадника, да завире у свет моравског домаћина, његову кућу, покућство и окућницу, његове разговоре, обичаје и навике. Извукли смо своје старе бележнице, семинарске радове, истраживања и надахнути професоровом неисцрпном радном енергијом, поново заронили у свет својих бака, мирис погаче испод сача и тихе приче казанице моравских старина.

На *Речнику алексиначког говора* још увек се ради. Први прегледи најављују изузетан ауторски подвиг и издавачку заоставштину за генерације које ће ценити искреност и снагу изворног говора. Овај чланак доноси речи Катуна, села у алексиначком Поморављу издвојене из истраживања кулинарске лексике којом се бавила Маја Радоман Цветићанин. Према упутствима проф. Богдановића приложила их је *Речнику алексиначког говора* чијем објављивању хрлимо у сусрет. Ова издвојена лексика једног села представља невелики исечак из великог и значајног дела и има намеру да садашње сараднике охрабри, нове изнедри а сваког говорника српским стандардним језиком упозна са бојом и лепотом завичајног говора човека алексиначког Поморавља. *Речник алексиначког говора* прецима ће засветлети а потомцима осветлити.

Кулинарски речник села Катуна

ајва́р м □². – За *ајва́р* испече́мо папри́ке, па ги лу́пимо, па ги меље́мо, па га пропр́жимо ма́ло, па га по́сле ту́рамо ма́ло у фла́ше, ма́ло у ла́дњак у кеси́це и тако́ К.

ајмокац м каша од парадајза и брашна са уљем. – *Ајмокац* се пра́ви кад наре́жеш шарга́репу, па се ту́ри ту и млéвен парада́јз и бра́шњо и то се пр́жи К.

аста́л ж сто. – Нарéдим ги на *аста́л* и тако́ по́сле по́хуту́ онí док ја спрémим си́ра К.

ба́ба ж обредни хлеб који се припрема уз славски колач намењен здрављу стоке; сече се трећег дана славе и означава растурање славе. – Уме́сиш ба́бу за сла́ву. *Ба́ба* то је кад се сла́ви што се ту́ри со́л и папри́ка. Тре́ћи да́н се сече́ ба́ба К.

ба́крач м бакарни суд са ручком, котао. – То је огњиште широко, овако, па велики оџак да вуче, па туна имаш пепељ, па верига има и ту је једна рупчина кроз оџак, па ту

² Ако је записана реч таква да има опште значење, односно да има облик као у књижевном језику, дефиниција се замењује знаком: □.

турено дрво, па ту закачена верига гвоздена – ланац, ал се зове верига и ту закачиш *бакрач* и грејеш воду К.

бараница ж погача од пројног брашна са сиром, машћу и јајима. – Сад ће се меси сас квасац, па ће туре зéјтин, па ће туре сира, па ће туре јајца, то је *бараница* К.

бáрена папрíка ж □ – За *бáрену папрíку* обáримо, па гу нарédимо рэд папрíку, па салицил, па мáло сирће, есéнцију, мáло измéшамо и такó рэдим рэд сол, рэд онај рэн, па свé то такó тóрамо и напúнимо тéгле К.

бáчва ж **1.** посуда за вино; **2.** украс од теста. – Напáви тóр на колáч, па óнда натóра свиње, па крáве, па óвце, па тóри *бáчву*, па прáви ковржáњчићи, крошњице за девојчићи, гýске за жéнштине и све се то прáви од тéсто, па даш то на родбíну К.

бéли лúка м бели лук. – У червиш тóриш бéло мéсо, па га стúцаш и тóриш му мáло *бéли лúка* и то кад већ да га измицаш К.

бíкербона ж натријум бикарбонат (сода бикарбона). – Тóриш мáло сол, мáло *бíкербону*, па умéсиш гу с лáдноу вóду К.

босíљчић дем. и хип. босиљак. – Па, íмаш онај *босíљчић* што ти поп остајó, бóцкаш га и íмаш онај што притíскаш онé рúже и што га прáјиш К.

бóцка несвр. □. – Па, íмаш онај босíљчић што ти поп остајó, *бóцкаш* га и íмаш онај што притíскаш онé рúже и што га прáјиш К.

бúћне свр. проври. – Укисéлиш млéко у лóнац, па онда га, кад се оно укисéли, ти га навучéш на шпóрет, па сутрáдан залóжиш шпóрет и онó онакó *бúћне* и ти га исíпеш у цедило као и сира и закáчиш га да се цéди и нéколко пут га исто такó обрнеш, па кад онó стíгне, исцéди се, ти спрéмиш кóфу óвамо, а нéга исцéдиш сас рúку, па посóлиш сол, па ако ћеш нéку папрíку да тóриш у нéга, ти нéку зелéну папрíку гúрнеш у онó млéко у кофу, па сутрáдан óпет такó, па све докле не напúниш кóфу и кад напúниш кóфу, ти си га óпет озгóр посóлиш, па тóриш гáзу, па тóриш једнó дóбру плóчу и онó изáђе она сýрутка оздóле и онó си пóсле прéври и такó се прáви вурда К.

бúчка несвр. мути у бучки/бућки. – А пре лóуди *бучkáли* млéко пóвише и то се зовé бúчка – дрвено, висóко, еј такó тéсно, а има једнó кајгóд на пúмпу рúчица и сáмо мúтиш и онó кад вíкне да скрчи К.

бúчка/ бућка ж справа за мућете / млаћење млека ради добијања масла. - А пре лóуди бучkáли млéко пóвише и то се зовé *бúчка* – дрвено, висóко, еј такó тéсно, а има једнó кајгóд на пúмпу рúчица и сáмо мúтиш и онó кад вíкне да скрчи К.

вагáнчићи мн. (в. ваганче) – Тóриш леба у две тепсíје, ел карлiчићи, *вагáнчићи* К.

вáља несвр. □. – Пóсле кад се испéчу, *вáљаш* ги у шећér, ако íмаш, а ако нéмаш, онда нiшта, такó си помíнеш К.

вáри несвр. кува. – *Вáриш* га, *вáриш*, досипúјеш с вóду да ти не загóри и кад се скúва, ти га измáкнеш К.

вéнац м нанизани плодови за сушење. – Перíнач оперéш и натóраш, папрíку искíдаш од *вéнац*, оперéш с млáку вóду, напúниш ги, ал не мнóго да ги препúниш, јел онај перíнач ће ги надúје и пóсле си рéдиш у шéрпу, у тепсíју К.

верига ж ланац изнад огњишта на који се веша катао. – То је огњиште ширóко, овакó, па велики óцак да вуче, па туна имáш пепељ, па верига има и ту је једна рупчина кроз óцак, па ту турено дрво, па ту заkáчена *верига* гвоздена – ланац, ал се зове *верига* и ту заkáчиш бакрач и грéјеш воду К.

већном прил. углавном. – Пре него се пуши, месо оно се усóли, па се тури у шафољ, од дрво, па ако нема шафољ од дрво они турáли велико корито, турáли чабáр, куј каквó имаá, а сад већном људи купују ове пластичне, па у то сóле К.

већке комп. прилога велик, овећи. – Ако ћеш да развукúјеш кóрку, а ти ги мáло *већке* замесиш К.

вешољка ж вешалица, сушеница, димљено месо. – Па има и кóске се *дúме*, и месо се *дúми* и то се зóву вешољке К; Óгањ се лóжи из нáпоље, а нáјбољи вуче унутра и кад се то испуши - као данас си га пушила, а дóвече мáло се пролáди пушница, ти ги извучеши, и сутрадан, дóвечер, мож да једеш *вешољке* К.

вiкне свр. почне. – А пре људи бучkáли млéко пóвише и то се зове бучка – дрвено, висóко, еј такó тесно, а има једно кајгóд на пúмпу рúчица и сáмо мúтиш и оно кад *вiкне* да скрчи К.

виљушка ж □. – Кад гу измáкнем, ја гу овáм турим мало пёршун и кад се она чорбица прохлáди, узнем једно јáје-двá јáјета, размúтим с *виљушку*, ал да није мнóго врела она чорбица К.

воденица ж воденица, млин на води. – Тó се прé терáло у *воденицу*, па се самéље К.

водица ж вода освећена за крсну славу. – Пóп ти остаји *водицу* и с ту водицу ти замесиш колáч К.

вóл м мн волóви говеда. – Несмо ми чувáли гóре крáве, бiли *волóви* К.

врже свр. веже. – Кад закóљеш јáгње, има унутра сiриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га *вржеш*, а гóре га раздвóјиш и заkáчиш, па има јátкице, еј таквe јátке има и оно преврнеш у шёрпицу, па посóлиш, па сiпаш млеко, па заkáчиш у огњиште да се исúше та сiришта К.

врз прил. преко. – Ред туриш купус, па ред му турим од онај мáz редом с ложицу, па туриш месо, па туриш купус, па *врз* онај купус пá туриш мáz и такó све дóкле кóлко оћеш да си туриш К.

вршник м метални поклопац за црепуљу, ширег обима од ње, преко кога иде пепо и жар. – Скинеш црепуљу, па óнда гу стáвиш, исипеш онај лéбац што се надiго, па поклóпиш с *вршник* да ти се надiгне. К

вурда ж кисело млеко без сурутке. – Укиселиш млéко у лóнац, па онда га, кад се оно укисели, ти га навучеши на шпóрет, па сутрадан залóжиш шпóрет и оно онакó бúћне и ти га исипеш у цедило као и сiра и заkáчиш га да се цеди и нéколко пут га исто такó обрнеш, па кад оно стiгне, исцеди се, ти спрeмиш кóфу óвамо, а њéга исцедиш сас рúку, па посóлиш сóл, па ако ћеш нéку паприку да туриш у њéга, ти нéку зелéну паприку гурнеш у оно млéко у кофу, па сутрадан óпет такó, па све докле не напúниш кóфу и кад напúниш кóфу, ти си га óпет озгóр посóлиш, па туриш гáзу, па туриш једну дóбру плóчу и оно изáје она сурутка оздóле и оно си пóсле преври и такó се прáви *вурда* К.

гвóзден, -а, о од гвожђа. – Кад се она сирашта исуше, стáра жена то стúца, тúца у чúтуру, дрвена чúтура, у њу се и паприка тúца, а онó што се тúца се зóве чúк, а он је *гвоздén* и с то се тúца К

гибáница ж пита од домаћих кора смотаних у ролне. – Печém на шпóрет и такó напрáјим *гибáницу* К.

гњáви несвр.гњечи, пасира. – Тúриш ситну паприку и пóсле тúриш пасуљ, па га *гњáвиш* да ти се све зрнца разбíју и такó напрáвиш гúс пасуљ К.

говеђина ж говедина. – За питíје кúпиш кóске од свиње и од *говеђину* – нóге, кóске, посóлиш ги, кúваш док се онó мéсо не скúва К.

грбња́ча ж месо с леђа. – И свињско мéсо, кóску да тúриш најбóље или од рéбро или да тúриш од *грбња́че* К.

грне с врста земљане посуде.– Јéло тúриш у *грне* - то овáко висóко, двáес сантíме íма то, а íма једну ручíцу сáмо одовúд и то такó држíш и стáвљаш *грне* да врíје, а нíје имáо шпóрет, нéго уза жáр уз вáтру К; Óбавезно мóраш понéко *грне* да íмаш К; Ако се разбíје онó, трéбаш дрúго да íмаш, па се тúри јéло, па тúриш купúс у *грне*, па тúриш...К.

грнци зб. грне. – Све у *грнци* се турáло.

грнче с дем. и хип. грне – Íли остáвиш кáд натúраш лéбови у тепсíју, па кад ти онó остáне, увáти се за нáћве, а ти га истружéш, па íмаш онó *грнче* што се кисéли квáсац у њéга, па тúриш тúна К.

грушéвина ж згрушано млеко.– Ја сам кáјмак правíла у флаше кад ми дéца бíла малéчка а то се још звáло и *грушéвина* К

гужвáра ж пита која се формира гужвањем кора. – А *гужвáру* сáмо овакó, сáмо гу такó свучéш с рúке, нéма да вучéш К.

гурне свр. убаци. – Укисéлиш млéко у лóнац, па онда га, кад се оно укисéли, ти га навучéш на шпóрет, па сутрáдан залóжиш шпóрет и онó онакó бúћне и ти га исíпеш у цедíло као и сира и закáчиш га да се цéди и нéколко пут га исто такó обрнeш, па кад онó стíгне, исцéди се, ти спрéмиш кóфу óвамо, а њéга исцéдиш сас рúку, па посóлиш сóл, па ако ћeш нéку паприку да тúриш у њéга, ти нéку зелéну паприку *гúрнеш* у онó млéко у кофу, па сутрáдан óпет такó, па све докле не напúниш кóфу и кад напúниш кóфу, ти си га óпет озгóр посóлиш, па тúриш гáзу, па тúриш једну дóбру плóчу и онó изáђе она сúрутка оздóле и онó си пóсле прéври и такó се прáви вúрда К.

гúс пасуљ м густ пасуљ. – Тúриш ситну паприку и пóсле тúриш пасуљ, па га гњáвиш да ти се све зрнца разбíју и такó напрáвиш *гúс пасуљ* К.

гúска ж **1.** живина; **2.** врста обредног хлеба за Божић намењена женама. – Напрáви тóр на колáч, па óнда натúра свиње, па крáве, па óвце, па тúри бáчву, па прáви ковржáнчићи, крошњíце за девојчíћи, *гúске* за жéнштине и све се то прáви од тéсто, па даш то на родбíну К.

дíми несвр. □ – Па íма и кóске се *дíме*, и мéсо се *дíми* и то се зóву вéшољке.

дóвечер прил. увече тог дана. – Кад прáвиш парчíћи, ти га усíриш данáс и *дóвечер* га исíпеш и притíснеш га под кáмен К.

дóл прил. доле. – Онó сипеш озгóре, а *дóл* тóриш кóфу, па налијеш вóду озгóр, па чóрбу сипеш озгóр и такó док онó сйђе и то се зове расóница К; У туршију стáвљам и карфиóл, парадáјз, зелéн парадáјз, шангарéпу, цéлер и то ћутй три четйри дáна такó и онó сйђе *дóл*, онáј сóл гу угризé и пóсле си гу засйпемо, претйснемо К.

донéсе свр. □. – Кад *донéсеш* код кућу, ти га сејеш на сито. К.

досипе свр. □ - Кад га скóваш, ако ти нйје се скувáа, ти му јóш *досйпеш* вóду, па óнда пóслен кад се скóва, ти га óнда удáриш на прéсу, па га испрéсујеш К.

дршка ж □. – Пршкана не стáда мнóго, óне ймају *дршке* К.

дýнстује несвр. динста. – Грашак, борáнију- њи *дýнстујеш* К.

жар м сагорели комади дрвета. – Покрйјеш га с онáј *жар* што су горéла она дрвa. К.

жéнштине ж аугм. жена. – Напрáви тóр на колáч, па óнда натóра свйње, па крáве, па óвце, па тóри бáчву, па прáви ковржáьчићи, крошњйце за девојчићи, гýске за *жéнитине* и све се то прáви од тéсто, па даш то на родбйну К.

жéравица ж в. жар. – Пóсле сáмо поклóпиш ону *жеравицу* и ону црепýљу и погáча се испéче К.

завáти свр. захвати – И он ти се дóбро загрéје и ти си пóслена с ложйчку, са шта óћеш, гýрнеш у вóду да ти се не лéпи кашйка, па *завáтиш* онó тéсто, па у онáј маз и такó печéш К.

загóри свр. □ – Ти га мéшаш да не *загóри*, ал он загорýје К.

загрејýје несвр. загрева. – Поклóпиш с поклóпац, онó ти се *загрејýје* К.

закáчи свр. □. – Кад закóљеш јáгње, има унóтра сйриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и *закáчиш*, па йма јáткице, еј таквé јáтке йма и онó преврнеш у шéрпицу, па посóлиш, па сйпаш млеко, па *закáчиш* у огњйште да се исýше та сйришта К.

закóље свр. □. – Кад *закóљеш* јáгње, има унóтра сйриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и *закáчиш*, па йма јáткице, еј таквé јáтке йма и онó преврнеш у шéрпицу, па посóлиш, па сйпаш млеко, па *закáчиш* у огњйште да се исýше та сйришта К.

залије свр. налије до ивице суда. – Скóва га, па га *залије* док је врýћо и остáви га.

залóжи свр. □ – Пóсле *залóжиш* óгањ, па и дрýги такó напáлиш, па и њéга поклóпиш и такó спрémаш лéба. Овáм си *залóжиш* óгањ, напáлиш црепýљу, ако ћеш под жар да гу тóраш К.

замéрише свр. замирише. – За пóсну папрйку нарéжеш мáло црни лóка, па нарéжеш мáло прáзи, једáн стрýк кóлко да ти *замéрише*, па гу пржйш на зéјтин док се дóбро упржй К.

замéте свр. помеша. – Замéсиш и то *заметéш* и то ти се надйгне К.

запéче свр. □. – И такó ги рéдиш док се онé *запечéју* гóре, па ги преобрнеш и такó се онó све испечé К.

за́пршка ж кувана или упржена смеша брашна и масти или уља, која се користи за згушњавање соса или куваних јела. – Чим ту́риш пасу́љ, одма му ту́риш ко́ску да врíје и нарежи му лу́ка цр́ни и ту́ри му парчи́ћи, ту́ри му со́л, ту́ри ма́ло ма́з и он нек си врíје и по́сле му уда́риш *зап́рку* и го́тово К.

засíпе свр. прелије нечим. – Док си се онé испр́же, ти ту́риш у дру́гу шéрпу и по́сле кад ги нату́раш у шéрпу с она́ј ма́з и уда́риш ги ма́ло бра́шно и ма́ло со́л и *засíпеш* ги, гурне́ш у фуру́ну и го́тове ћу́фте К; *Засíпаи* га с ла́дбу во́ду, па се он ку́ва К. У турши́ју ста́вљам и карфи́ол, парада́јз, зелéн парада́јз, шанга́репу, це́лер и то ћу́ти́ три чети́ри да́на тако́ и оно́ си́ђе до́л, она́ј со́л гу угризе́ и по́сле си гу *засíпемо*, прети́снемо К.

зачи́нка ж фил, смеша за пуњење паприке и сл. – А тако́ исто и са́рме пра́јиш од ту исто *зачи́нку*, а за мрсне ме́со до́даш и до́даш вегéту и би́бер К.

зберé свр. скупи, сакупи. – Ту се ту́ри ме́со, подé та́ван, па се ту ису́ши и кад се ису́ши, после *збе́ру* једну́ кро́шњу, у какво́ има́ и ту́ри то и тако́ ћу́ти К.

извучé свр. □. – Огањ се ложи из на́поље, а најбо́љи ву́че унутра́ и кад се то *испу́ши* - као данас си га пуши́ла, а до́вече ма́ло се прола́ди пу́шница, ти ги *извучéш*, и сутра́дан, до́вечер, мож да једе́ш ве́шољке К.

изгрéбла свр. □. – Па си ту́риш ти она́ј кваса́ц што си *изгрéбла* по оно́ на́ћве, па си́пеш ма́ло во́ду, па покло́пиш и то си оста́виш па дру́ги па да пра́јиш ле́ба К.

изма́кне свр. помери ка ивици. – Кад гу *изма́кнем*, ја гу ова́м ту́рим мало пéршун и кад се она́ чорби́ца прохла́ди, узнем једно́ ја́је-два́ јајéта, размутим с виљу́шку, ал да ни́је мно́го врела она́ чорби́ца К. Кад ви́диш, ако ти је по́сан, ти га промéшај и онда ста́виш ма́ло ма́з, па ситну пап́рику ма́ло и попа́риш га, *изма́кнеш* и рúчаш К.

изми́ца несвр. помера према ивици. – У черви́ш ту́риш бе́ло ме́со, па га сту́цаш и ту́риш му ма́ло бе́ли лу́ка и то кад ве́ћ да га *изми́цаш* К.

изму́ти нсв. жустро промеша, умути. – Ти му ма́ло по́сле ста́виш оно́ ме́со, она́ј бе́ли лу́ка, па то *изму́тиш* и напра́виш черви́ш К.

изу́ва несвр. изује. – И по́сле ће седну да једу́, па а́де, ће се изу́вамо и сви наједанпут одла́бавимо К.

има́ несвр. поседује. – А ова́мо, е́кстра си, ако ће ту́риш про́јено, пре се про́јено јéло, ти попа́риш про́јено, да ти је ме́ко и оно́ измéшаш и ма́ло ту́риш чи́сто бра́шњо и ма́ло, не́ки ме́ша ра́ж, не́ки ни́је *има́* ра́ж К.

исíпе свр. изручи из суда.– Кад пра́виш парчи́ћи, ти га усíриш данас и до́вечер га *исíпеш* и прити́снеш га под ка́мен К.

иски́да свр. □ – Перина́ч оперéш и нату́раш, пап́рику *иски́даш* од véнац, оперéш с мла́ку во́ду, напу́ниш ги, ал не мно́го да ги препу́ниш, јел она́ј перина́ч ће ги наду́је и по́сле си реди́ш у шéрпу, у тепси́ју К.

искри́жа свр.исецка на ситне прутитхе. – *Искри́жам* гу, *искри́жам* и напра́вим резанца́ К.

испара́ва несвр. □. – Ста́виш ма́з, не́ма во́да, и оно́ ти се пр́жи, оно́ се *испара́ва* К.

испáри свр. попари. – То све да *испáриш* с врелу вóду, па лáдну вóду, па све то да *испáриш* рéдом К.

испрéсује свр. испасира. – Кад га скúваш, ако ти нíје се скувáа, ти му још досíпеш вóду, па óнда пóслен кад се скúва, ти га óнда удáриш на прéсу, па га *испрéсујеш* К.

испретíска свр. □. – Дрвено једно, и с то ги ја ишáрам и *испретíскам* К.

испрéска свр. □. – Оно приká крај искíдаш, а оно *испрéскаш* с сíра, с јáја и сáмо смíцаш с оно чаршáвче отúд и одовúд и те ти гибáница К.

испúши свр. издими. – Óгањ се лóжи из нáпоље, а нáјбољи вúче унúтра и кад се то *испúши* - као данáс си га пушíла, а дóвече мáло се пролáди пúшница, ти ги извучéш, и сутрáдан, довéчер, мож да једéш *вéшољке* К.

истíска свр. □. – Ако има сúрутка, ти га мáло *истíскаш*, исíпеш у вáнглу, па га дóбро усóлиш, па рéдиш у кóфу, бакрáче, у шéрпу и тúриш у фрíжидер, ел у чáбар.

истружé свр. □. – Ѐли остáвиш кáд натúраш лéбови у тепсíју, па кад ти оно остáне, увáти се за нáћве, а ти га *истружéш*, па íмаш оно грнче што се кисéли квáсац у њéга, па тúриш тúна К.

истúца свр. уситни туцањем. – И она врíје и пóсле оно мéсо искíдаш, начíстиш бéли лúка, *истúцаш*, измéшаш К.

исúши се свр. постао сув. – И кад стíгне, нéма већ *се исушíја*, а ти обрћеш, обрћеш и вíдиш да нéма сúрутка К.

јáтка ж језгро. – Кад закóљеш јáгње, има унúтра сíриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и закáчиш, па íма јáткице, еј таквé *јáтке* íма и оно преврнеш у шéрпицу, па посóлиш, па сíпаш млеко, па закáчиш у огњíште да се исúше та сíришта К.

јáткица ж дем. и хип. јатка.– Кад закóљеш јáгње, има унúтра сíриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и закáчиш, па íма *јáткице*, еј таквé *јáтке* íма и оно преврнеш у шéрпицу, па посóлиш, па сíпаш млеко, па закáчиш у огњíште да се исúше та сíришта К.

кавúрма ж врста јела. – Прáви се *кавúрма* кад се стóпи мáз, па некóлко пúт поврáтиш онај мáз, па цéдиш онај мáз, па направíш чвáрци, то од онај мáз, то су чвáрци К;. И за *кавúрму* нéки чúва глáву од свíњу, нéки тúра цигérке мéље, нéки га рéже, тáнка црéва тúрају, нéки тúра и дебéла, нéки то бáца, куј кáкво вóли таквó тúра К.

кајгóд пред. као.– А пре лúди бучкáли млéко пóвише и то се зовé бúчка – дрвено, висóко, еј такó тéсно, а има једно *кајгóд* на пúмпу рúчица и сáмо мúтиш и оно кад вíкне да скрчи К.

кајмак м □. – Ја сам *кајмак* правíла у флáше кад ми дéца бíла малéчка а то се још звáло и грушéвина К. У вéлику флáшу *кајмак*, па гу мúтим, мúтим К.

калајлíка ж од калаја. – На свáко кíло, тúрим по кашíку *калајлíку*, овú што једéмо, по кашíку брáшњо, па мáло и вíше од кашíку тúрим К.

кáпне свр. □ – Тúриш онај перíнач, овáмо зéјтин тúриш и *кáпнеш* мáло вóду и рéдиш пíту К.

карліченце с врста дрвене чиније, дем. – Од дрво *карліченце*, то се тако викало. К
карлічићи мн. (в. карліченце). – Туриш леба у две тепсије, ел *карлічићи*,

ваганчићи. К

касáпница ж месара. – Де ће нађеш *касáпницу*?; Кад ти дођу људи, ти нема да идеш у *касáпницу*, него то месо туриш, спремиш јело кад ти дође човек К.

качка ж дем.и хип. каца. – Купус очистиш, па наредиш у *качку*, у буре К.

каша ж смеша воде и брашна са масноћом. – Червиш се прáји исто као и *каша*, само више ставиш маз К.

каша ж смеша воде и брашна са масноћом. – Червиш се прáји исто као и *каша*, само више ставиш маз К.

кашиче с кашичица. – И онамо док врíје, ти си стављаш по лецка с *кашиче* К.

кесица дем. кеса. – За ајвар испечемо паприке, па ги лупимо, па ги мељемо, па га пропржимо мало, па га после турамо мало у флаше, мало у ладњак у *кесице* и тако К.

кисели. несвр. □. – Ѐли оставиш кад натураш лебови у тепсију, па кад ти оно остане, увати се за нађе, а ти га истружеш, па имаш оно грнче што се *кисели* квасац у њега, па туриш туна К.

кобасица ж □. – Па, у *кобасице* се ставља месо, може овчо месо, може свињско да се измења К.

ковржањ м мн. ковржањчићи врста обредног хлеба за Божић намењена дечацима. – Направи тор на колач, па онда натура свиње, па краве, па овце, па тури бацву, па прави *ковржањчићи*, крошњице за девојчићи, гуске за жéнштине и све се то прави од тесто, па даш то на родбину К.

колач м **1.** Колач као посланица; **2.** славски колач, обредни хлеб који се ритуално еси и сече / реже. – Поп ти остаји водицу и с ту водицу ти замесиш *колач* К. Кад ће да месиш *колач*, ти се лепо обучеш, окупаш се, накитиш се – ће прáјиш *колач* К. Овам загрејеш млаку воду, ону што ти поп остајо и с то замесиш *колач* К. А *колач* се сече на дан славу, пре дванаес, око дванаес К. Пресечеш *колач* – поп у цркву или поп долази К.

коленика ж оклагија. – Можеш и с *коленуку*, и с руке да развукјеш К.

кори́то с □. – Пре него се пуши, месо оно се усóли, па се тури у шафољ, од дрво, па ако нема шафољ од дрво они турали велико *кори́то*, турали чабар, куј какво имаа, а сад већном људи купују ове пластичне, па у то соле К.

кóрка ж тесто развучено у облику плоче у величини тепсије. – Пролáдим ону воду, ако је млого врућо, ја ставим мало ладну воду, па замесим *кóрке*, па ги напрајим на мали кравајчићи К.

корчи́ца ж дем. и хип. кора. – Замесим га као за кóрке за питу, па онда развијем с коленуку на танур ону *корчи́цу* К.

кóска ж кост. – За питије купиш кóске од свиње и од говеђину – нóге, *кóске*, посóлиш ги, куваш док се оно месо не скува К. Послена оне кóске извадиш, из њи скидаш месо К.

кравајче с – хлебче К.

кравајчићи с мн. (в. кравајче) мали лоптасти комади теста груписани у тепсији и запечени. – Ако ћеш брже да ти стигне, ти *кравајчићи* умесиш, па онда леба месиш К.

креч м □. – За туршију опереш паприку у воду, а овамо спремиш једну шаку *креч*, кречљиву воду К.

кречљив, - а, -о прид. □. – За туршију опереш паприку у воду, а овамо спремиш једну шаку *креч*, *кречљиву* воду К.

кромпир с капут м кромпир у љусци. – Куваш *кромпир с онај капут*, са све К.

крошња – То се турало, имала *крошња*, па у *крошњу*, па се закачи на мотку К.

крошњица ж хип. и дем крошња **1.** плетена корпа; **2.** врста обредног хлеба за Божић намењена девојцима. – Направи тор на колач, па онда натура свиње, па краве, па овце, па тури бачву, па прави ковржањчићи, *крошњице* за девојчићи, гуске за женштине и све се то прави од тесто, па даш то на родбину К.

крпче с. дем. и хип. крпа. – Нарече оно на јаткице, оно све нареже, па тури три прста од орачићи, листић и још не знам какве, па то сужи на цреп и да мачке не поједу, негде високо неколко дана, па после тури у чутуру, па туца и онда ги баба прави као лоптице за ћурке и после узне по *лешка у прсти* и тури у чашку воду, па у *крпче*, па у млеко то сириште, па га цима, вуче, па промеша и то тако К.

куј зам. ко. – Неки пут и прсне грне и отидне ручак у огањ, па, ајде, *куј* има грне у друго пресице К.

ладњак м замрзивач. – За ајвар испечемо паприке, па ги лупимо, па ги мељемо, па га пропржимо мало, па га после турамо мало у флаше, мало у *ладњак* у кесице и тако К.

ладњак м фрижидер. – А сад има *ладњак* К.

леб м хлеб – Па поклопиш онај први *леба*.

лебац хип. (в. леб). – Скинеш црепуљу, па онда гу ставиш, исипеш онај *лебац* што се надіго. К

лешка прил. мало. – Нарече оно на јаткице, оно све нареже, па тури три прста од орачићи, листић и још не знам какве, па то сужи на цреп и да мачке не поједу, негде високо неколко дана, па после тури у чутуру, па туца и онда ги баба прави као лоптице за ћурке и после узне по *лешка у прсти* и тури у чашку воду, па у *крпче*, па у млеко то сириште, па га цима, вуче, па промеша и то тако К.

лешка у прсти израз мало, колко стане међу палац, кажипрст и средњи прст. – Нарече оно на јаткице, оно све нареже, па тури три прста од орачићи, листић и још не знам какве, па то сужи на цреп и да мачке не поједу, негде високо неколко дана, па после тури у чутуру, па туца и онда ги баба прави као лоптице за ћурке и после узне по *лешка у прсти* и тури у чашку воду, па у *крпче*, па у млеко то сириште, па га цима, вуче, па промеша и то тако К.

ложица ж – кашика К.

ложѝца ж кашика. – Рѣд тѹриш купѹс, па рѣд му тѹрим од онај маз рѣдом с *ложѝцу*, па тѹриш мѣсо, па тѹриш купѹс, па врз онај купѹс па тѹриш маз и такó све дóкле кóлко оћеш да си тѹриш К.

ложѝчка (ложица) ж кашика. – И он ти се дóбро загрѣје и ти си пóслена с *ложѝчку*, са шта оћеш, гѹрнеш у вóду да ти се не лѣпи кашѝка, па завáтиш онó тѣсто, па у онај маз и такó печѣш К.

лóптица ж облик који се даје стуцаном сиришту, величине кја је потребна за једно подсиравање К.

лѹпи нсвр. љушти. – И кад онај кромпѝр *лѹпиш*, тѹриш у онај маз, у онó, и тѹцаш са туцањче од дрво, дрвено К.

маз ж/м маст. – Червѝш се прáји ѝсто као и кáша, сáмо вѝше стáвиш *маз* К.

мѣђу прил. између. – Он вѝче Хрѝстос *мѣђу* нас! К.

меље нсвр. □. - *Млѣло* се свáкакво кад није се имáло К.

мерáк м задовољство.– И онé се надѝгну, онај грѝз ги надѝгне и сѹпа од *мерáк* К.

метѣ нсвр. чисти метлом. – На Бáдњи дán пометѣш ѹвече, а на Божѝћ се не *метѣ*, сáмо се приметѣ уз слáми и то је, такó ваљá К.

мóдлица ж дем. мн. модла, калуп. – Правѝли смо пре колáчи с *мóдлице* К.

мóтка ж штап за качење меса ради димљења и сушења. – Пре се турáле те вѣшољке на *мóтке* К; То се турáло, имáла крóшња, па у крóшњу, па се закáчи на *мóтку* К; Није се знáло тáд за пѹшено месо, него куд огњѝште тѹна има *мóтке* К.

мѹж м мн. мужи, **1.** мушкарац. – На Бáдње вѣче *мѹжи* донѣсу бáдњак, дѣца пѝвкају, онај стáр ѝде напред и вѝче – Кво, кво, кво... а децá по њѣга – Пију, пију, а гáздарица ги сачекѹје унѹтра, у рукавѝцу пченицу, шећѣр, ораси бáца на пилићи, на онѹ дечѝцу, пáре, све то да ѝма цѣла гóдина К; **2.** супруг.

мушѝца ж □. – Дѣца кад се разбѹде ујѹтру на Божѝћ, умѝју се сас вѝно прѣво, да им не ѝду *мушѝце* лѣти у óчи К.

навучѣ свр. примакне, привуче. – Укисѣлиш млѣко у лóнац, па онда га, кад се оно укисѣли, ти га *навучѣш* на шпóрет, па сутрáдан залóжиш шпóрет и онó онакó бѹћне и ти га исѝпеш у цѣдѝло као и сѝра и закáчиш га да се цѣди и нѣколко пут га исто такó обрнеш, па кад онó стѝгне, исцѣди се, ти спрѣмиш кóфу óвамо, а њѣга исцѣдиш сас рѹку, па посóлиш сóл, па ако ћеш нѣку папрѝку да тѹриш у њѣга, ти нѣку зелѣну папрѝку гѹрнеш у онó млѣко у кофу, па сутрáдан óпет такó, па све докле не напѹниш кóфу и кад напѹниш кóфу, ти си га óпет озгóр посóлиш, па тѹриш гáзу, па тѹриш једнѹ дóбру плóчу и онó изáђе она сѹрутка оздóле и онó си пóсле прѣври и такó се прáви вѹрда К. Онó *навучѣ* сóл и стáвљаш си тáмо у суд де ће га стáвљаш К.

нагóр прил. нагоре. – Сѝпа вѝно, па прелóми га *нагóр*, па нагóр га обрђа К.

нагóри сврш. □ – Дóбро *нагóриш* дрва – пре имáла дрва – па гу мáло тѹриш онај жар, па гу дóбро измѣшаш, измѣшаш да ти се олѹпи К.

надрóби свр. дода хлеб у течност.– Та сурутка пре се користила, пре старински људи јели - скувају сурутку, неки га укисели, неки јѣду пресну, *надрóби*, неки пије К.

надúје свр. □ – Перíнач оперéш и натúраш, папрíку искíдаш од véнац, оперéш с млáку вóду, напúниш ги, ал не мнóго да ги препúниш, јел онај перíнач ће ги *надúје* и пóсле си рéдиш у шéрпу, у тепсіју К.

назém прил. на земљу. – Дóле се тúри слáма, рагóца, *назém* се тúри слама, па се прóстре, па се посéда, па наједáнпут ће сви да рíпну да се сви пилићи изведú на једáнпут К;. На Божíћ се нíгде не íде, сáмо код кúћу си седíш и *назém* се рúча К.

наједáнпут прил. одједном. – И пóсле ће сéдну да једú, па áјде, ће се изúвамо и сви *наједáнпут* одлабáвимо К.

најлако прил. суп. лако. – Ћúфте се прáве *најлако* К.

накíти се свр. улеша се. – Кад ће да мéсиш колáч, ти се лéпо обучéш, окúпаш се, *накíтиш се* – ће прајíш колáч К.

напáли свр. загреје над отвореним пламеном (мисли се на црепуљу в.) – Овám си залóжиш óгањ, *напáлиш* црепуљу, ако ћеш под жар да гу тúраш К.

нарасне свр. нарасте – Ти óпет тúриш дрúги лéба, док овáј *нарасне*. К

нарéди свр. наређа. – За бáрену папрíку обáримо, па гу *нарéдимо* рéд папрíку, па салицил, па мáло сíрће, есéнцију, мáло измéшамо и такó рéдим рéд сóл, рéд онај рéн, па свé то такó тúрамо и напúнимо тéгле К.

нарéже свр. исече. – Тúриш вóду да врíје, па *нарéжеш* сúв лéба и направиш то К. Чим тúриш пасуљ, óдма му тúриш кóску да врíје и *нарéжи* му лúка црни и тúри му парчићи, тúри му сóл, тúри мáло мáз и он нек си врíје и пóсле му удáриш запршку и гóтово К.

нарскúје несвр. хрска. – Ти га заслáдиш, па ако ти није кúван, ти га óпет досíпеш с вóду, он си све *нарскúје* К.

натíре свр. растањује (мисли се на тесто). – А погáчу *натíреш* на танúр. И такó на њéга *натíраш* погáчу и лéба мéсиш и кравáјчићи К. Натúраш га с рúку, нéма га *натíраш*. К

натúра свр. стави. – *Натúраш* мéсо рéдом по тањíри К.

наћве м веће дрвено корито за мешење хлеба. – На једáн крај подмéси квáсац у онó *наћве* К

начíсти свр. очисти већу количину нечега. – Бéли лúка *начíстиш*, стúцаш посóлиш га по úкус, какó мóж да га једéш, и обíђеш га К; Чóрба ако ти је мáло, ти још мáло досíпеш да ти врíје и пóсле онó мéсо искíдаш, *начíстиш* бéли лúка, истúцаш, измéшаш К.

нéга ж брига, старање. – Сíра вéлику *нéгу* тражи К.

нéсмо одрични облик гл. јесам – *Нéсмо* имáли пре шпóрети, нéго у црепуљу. К

нестáне свр. □. – То ти ћутí док *нестáне* лéба, а кад си трéба мéсиш, ти попáриш прóјено и онај квáсац му сипаш и онó се надíгне К.

низа срѣд прил. посред. – Кад се просуши она корчица, ја гу намóтам на коленику, па гу расечѣм *низа срѣд*, па онакó на два-три дѣла гу исечѣм, па гу тóрим као дувán кад се крижа К.

обáри свр. □. – За бáрену паприку *обáримó*, па гу наредимо рѣд паприку, па салицил, па мáло сирѣе, есенцију, мáло измѣшамо и такó редим рѣд сóл, рѣд онај рѣн, па свѣ то такó тóрамо и напúнимо тѣгле К.

обиѣ свр. проба, окуси. – Бѣли лúка начистиш, стúцаш посóлиш га по úкус, какó мóж да га једѣш, и *обиѣш* га К.

обрне свр. окрене. – И њега такó, нѣколко пúта *обрнеш* у цедило, па га стѣгнеш К.

обрѣа нсв. окреѣе у круг, меша. – Упржиш брашњо, па сипаш вóду, па *обрѣаш*; онó се обрѣе у круг онај червиш К.

обуче свр. □. – Кад ће да мѣсиш колáч, ти се лѣпо *обучеш*, окупаш се, накíтиш се – ће прајиш колáч К.

овáм прил. овамо. – Áко óћеш, ти си *овáм* спремиш маз, спремиш сира, јáја, све К. Овам си спремиш таѣири, наравно К.

овдѣка прил. овде – И то се месило где је огњиште *овдѣка* К

óвчи, - а, - о овчји. – Па, у кобасице се стáвља мѣсо, мóже *óвчо* мѣсо, мóже свињско да се измѣша К.

óгањ м ватра у огњишту. – Пóсле залóжиш *óгањ*, па и дрúги такó напáлиш, па и њѣга поклóпиш и такó спрémаш лѣба.

огњиште с део куѣ намењен ложењу ватре.– Кад закóљеш јáгње, има унúтра сириште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и закáчиш, па има јáткице, еј таквѣ јáтке има и онó преврнеш у шѣрпицу, па посóлиш, па сипаш млеко, па закáчиш у *огњиште* да се исúше та сиришта К. То је *огњиште* ширóко, овакó, па вѣлики óцак да вучѣ, па тúна имáш пѣпелъ, па верига има и ту је једнá рупчíна кроз óцак, па ту тóрено дрво, па ту закáчена верига гвоздѣна – лáнац, ал се зове верига и ту закáчиш бакрáч и грѣјеш вóду К.

од рáзне сорте изр. на разне начине. - Кад се сира, пре се сирило *од рáзне сорте* К.

одвежѣ свр.□. – *Одвежеш* цедило онó, то је од гáзу онó К.

одгрне свр. ослободи од нечега у шта је затрпано. – Ако ти мнóго пропáдне онó грне у жáр, ти мáло одгрнеш онај жáр, па повучѣш, па тóриш К.

одлабáви свр. попусти стегнутост, завезаност. – И пóсле ће сѣдну да једú, па áјде, ће се изувамо и сви најѣданпут *одлабáвимо* К.

озгор прил. одозго. – Укисѣлиш млѣко у лóнац, па онда га, кад се оно укисѣли, ти га навучѣш на шпóрет, па сутрáдан залóжиш шпóрет и онó онакó бúћне и ти га исипеш у цедило као и сира и закáчиш га да се цѣди и нѣколко пут га исто такó обрнеш, па кад онó стíгне, исцѣди се, ти спремиш кóфу óвамо, а њѣга исцѣдиш сас рúку, па посóлиш сóл, па ако ћеш нѣку паприку да тóриш у њѣга, ти нѣку зелѣну паприку *гúрнеш* у онó млѣко у кофу, па сутрáдан óпет такó, па све докле не напúниш кóфу и кад напúниш кóфу, ти си га

опет *озгór* посóлиш, па тóриш гáзу, па тóриш једнóу дóбру плóчу и онó изáђе онá сýрутка оздóле и онó си пóсле прéври и такó се прáви вóрда К. Онó сипеш *озгóre*, а дóл тóриш кóфу, па налiјеш вóду озгór, па чóрбу сипеш *озгór* и такó док онó сiђе и то се зове расóница К. *Озгór* га покрiје с чаршáвче и онó се утóпли. К

оздóле прил. одоздо. – И овáмо пáлиш црепóљу, од зéмљу црепóљу, напáлиш, па тóриш гу у жар *оздóле* врúћ пéпелъ. К.

окýпа се свр. □. – Кад ће да мéсиш колáч, ти се лéпо обучéш, *окýпаш се*, накiтиш се – ће прајiш колáч К.

олáди свр. охлади. – Прóјено попáриш, па *се олáди*, па подмéсиш квáсац К.

олýпи свр. ољушти. – Бóб се потóпи, једнó двá дána се тóпи, па га *олýпиш*, па га опéреш у некóлко вóде, па га тóриш на шпóрет да се скýва К.

óпасан, -а, -о суров. – Зéмља бiла *óпасна*, па не мож да óреш с крáве, нéго мóраш с волóви, óни су по јачи и све смо си чувáли волóви, али имáли смо óвце пóвише.

орáси зб. орах. – Пiта се прáји куј са шта iма - мóже и с кiсел купýс, мóжеш и с јáбуке, с *орáси*, с перiнач К.

осмiца ж од теста направљен украс у облику броја осам. – На њу се стáвља *осмiца* и у једнó се тóри сóл, а у дрóго папрiка К.

óцак м део 1. огњишта намењен одвођењу дима – То је огњиште ширóко, овакó, па вéлики *óцак* да вучé, па тóна имáш пéпелъ, па верiга iма и ту је једнá рупчiна кроз *óцак*, па ту тóрено дрво, па ту закáчена верiга гвоздéна – лánaц, ал се зове верiга и ту закáчиш бакрáч и грéјеш вóду К; 2. рупа у зéмљи припрмљена за сађење кромпира или другог поврћа.

óштар, -а, -о □ – Пре смо и рáтлук правiли - тóри се вóда двá кiла и тóри се *óштро* брашњо К.

пá прил. опет. – Рéд тóриш купýс, па рéд му тóрим од онáј мáз рéдом с ложiцу, па тóриш мéсо, па тóриш купýс, па врз онáј купýс *пá* тóриш мáз и такó све дóкле кóлко оћéш да си тóриш К.

пáли несвр. загреје над ватром; **напáли** свр. – И овáмо *пáлиш* црепóљу, од зéмљу црепóљу, *напáлиш*. К

папрiка ж млевена, туцана паприка, зачин. – На њу се стáвља осмiца и у једнó се тóри сóл, а у дрóго *папрiка* К.

пáри несвр. излаже воденој пари. – Нéки тóри мáз у тигáњ, па пóсле *пáри* К.

пáрче с мн парчићи комад сира, филија. – Кад прáвиш *пáрчићи*, ти га усiриш данас и дóвечер га исипеш и притiснеш га под кáмен К. Чим тóриш пасóљ, óдма му тóриш кóску да врiје и нарэжи му лúка црни и тóри му *пáрчићи*, тóри му сóл, тóри мáло мáз и он нек си врiје и пóсле му удáриш запршку и гóтово К.

пасóљ м □. – *Пóсан* пасóљ сáмо скýваш К.

пекáра ж □ – Нéсу имáле *пекáре* К.

пéпeљ м пeпeо. – То је огњиште ширóко, овакó, па вéлики óцак да вучé, па туна имáш *пéпeљ*, па верíга íма и ту је једнá рупчíна кроз óцак, па ту тóрено дрво, па ту закáчена верíга гвоздéна – лáнац, ал се зове верíга и ту закáчиш бакрáч и грéјеш вóду К. И овáмо пáлиш црепóљу, од зéмљу црепóљу, напáлиш, па тóриш гу у жар оздóле врúћ *пéпeљ*. К.

перíнач м пиринач. – Кад се упржи, мáло га посóлиш, па му стáвиш *перíнач* К; *Перíнач* оперéш и натураш, папрíку искíдаш од вéнац, оперéш с млáку вóду, напóниш ги, ал не мнóго да ги препóниш, јел онај *перíнач* ће ги надóје и пóсле си рéдиш у шéрпу, у тепсíју К. Скуваш бéл *перíнач* К.

пíвка несвр. пијуче – На Бáдње вéче мýжи донéсу бáдњак, дéца *пíвкају*, онај стáр íде напрéd и вíче – Кво, кво, кво... а децá по њéга – Пију, пију, а гáздарица ги сачекóје унутра, у рукавíцу пченицу, шећер, ораси бáца на пилићи, на ону дечицу, пáре, све то да íма цéла гóдина К.

питíје збир. им. пихтије. – За *питíје* кóпиш кóске од свиње и од говéђину – нóге, кóске, посóлиш ги, кóваш док се онó мéсо не скóва К; Пóсле сипеш ону чóрбу, што ти врéло, по тањíри и такó прáјиш *питíје* К.

плóча ж плочаста камен који притиском истерује сурутку из младог сира К.

по лéцка прил. помало.– И онамо док врíје, ти си стáвљаш *по лéцка* с кашíче К; А пршкану, испечéш гу *по лéцка* К.

поврáти свр. врати. – Прáви се кавурма кад се стóпи мáз, па некóлко пúт *поврáтиш* онај мáз, па цéдиш онај мáз, па напрáвиш чвáрци, то од онај мáз, то су чвáрци К.

поврíје свр. дуже врíје. – И кад се онó брáшњо упржи, ти му сипаш вóду и размúтиш дóбро и још мáло *поврíје* и гóтов рúчак К.

погáча ж □ – То се мéси *погáча* с лáдну вóду К.

погóди свр. учини исправним, направи како треба. – Њéга ако не *погóдиш*, нíшта гóре нéма, то смрди у Бóга К.

подé прил. под. – Она је слáђа *подé* жар К. Ту се тóри мéсо, *подé* тáван, па се ту исóуши и кад се исóуши, после збéру једну крóшњу, у каквó íма и тóри то и такó ћутí К.

подмéси свр. припреми квасац за мешење. – Прóјено попáриш, па се олáди, па *подмéсиш* квáсац К.

поклóпи свр. □. – Па си тóриш ти онај квáсац што си изгрéбла по онó нáћве, па сипеш мáло вóду, па *поклóпиш* и то си остáвиш па дрúги па да прáјиш лéба К.

пометé свр. чисти метлом. – На Бáдњи дáн *пометéш* úвече, а на Божíћ се не метé, сáмо се приметé уз слáми и то је, такó ваљá К.

помíје ж остаци хране помешани с прљавом водом од прања судова који се дају свињама за јело. – Претíснеш и то се исцéди и ону сурутку исипеш у *помíје* К; Такó нéколко пут исипеш у помíје, док се не исцéди и пóсле кад се исцéди, ти га úзнеш лепо и донесéш на астáл и стáвиш К.

помíне свр. прође – Пóсле кад се испéчу, ваљаш ги у шећер, ако íмаш, а ако нéмаш, онда нíшта, такó си *помíнеш* К.

помóкри нсвр. намокри. – Оно карличе *помóкриши*. К

пóпара ж – Тўриш вóду да врїје, па нарежеш сўв лéба и направиш то. Тўриш маз. Нéки тўри маз óдма кад врїје онај лéба и оно́. Нéки тўри маз у тигањ, па пóсле пáри. То ти је пóпара.

попáри свр. прелије врелом водом. – Просејем брашњо чїсто, а овáм *попáрим* сол. Тўрим једну кашїчицу сол, па *попáрим* К. Кад вїдиш, ако ти је пóсан, ти га промéшај и óнда стáвиш мáло маз, па сїтну папрїку мáло и *попáриши* га, измáкнеш и рúчаш К. Прóјено *попáриши*, па се оладї, па подмесиш квáсац К.

посан, -а, -о прид. без масти, недовољно масно. – То такó тўраш, па пóсле, ако ти је *пóсно*, нїје ти дóбро, а не мéшаш га, засїпаш га мáло с вóду К.

пóслена прил. после. – И он ти се дóбро загрéје и ти си *пóслена* с ложїчку, са шта óћеш, гўрнеш у вóду да ти се не лéпи кашїка, па завáтиш оно́ тéсто, па у онај маз и такó печéш К. Такó трї пўта и *пóслена* стáвиш га на стóл К.

пóслена прил. после. – *Пóслена* онé кóске извáдиш, из њи скїдаш мéсо К.

постáне свр. □. – Нїкад нїко нїје трпéо глáдан од какó свéт *постáа* К.

поћуте свр. одстоје. – Нарéдим ги на астал и такó пóсле *поћуту́* онї док ја спрémим сїра. Оно́ ми *поћутї* и послéна развїјем кóрке К.

прáзи лўк м празилук. – Óбавезно с *прáзи лўка* пржиш пасу́љ К.

прáји нсвр. прави, начини. – А овáмо пóсле турїш маз или зéјтин, на шта ће ги *прáјиши* К.

прáшак м прашак за прање веша. – Па цедїло да оперéш у лáдну вóду, да ти се не увáти сїра за цедїло, па у млáке две да га оперéш, па у трéћу *прáшак*, па још једанпўт од онај *прашак*, па опет у млáку, па три-четїри вóде лáдне, па такó да ти је сїра лéп К.

прéври свр. заврши врење.– Укисéлиш млéко у лóнац, па онда га, кад се оно укисéли, ти га навучéш на шпóрет, па сутрáдан залóжиш шпóрет и оно́ онакó бўћне и ти га исїпеш у цедїло као и сїра и закáчиш га да се цéди и нéколко пут га исто такó обрнеш, па кад оно́ стїгне, исцéди се, ти спрémиш кóфу óвамо, а њéга исцéдиш сас рúку, па посóлиш сóл, па ако ћеш нéку папрїку да тўриш у њéга, ти нéку зелéну папрїку гўрнеш у оно́ млéко у кофу, па сутрáдан óпет такó, па све докле не напўниш кóфу и кад напўниш кóфу, ти си га óпет озгóр посóлиш, па тўриш гáзу, па тўриш једну дóбру плóчу и оно́ изáђе она́ сўрутка оздóле и оно́ си пóсле *прéври* и такó се прáви вўрда К.

прéврне свр. преокрене, пресипа – Кад закóљеш јáгње, има унўтра сїриште – еј, такó, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и закáчиш, па йма јáткице, еј таквé јáтке йма и оно́ *прéврнеш* у шéрпицу, па посóлиш, па сїпаш млеко, па закáчиш у огњїште да се исўше та сїришта К.

прéкрупа ж крупна сточна храна од суве кукурузовине. – Кукуруз се самéље, крупно, и ту се тўри мáло јéчам, нéки тўри и мáло óвас и такó направи *прéкрупу* и то дáва на стóку, на волóве, на óвце К.

премеси свр. меси тесто након што нарасте. – И кад се надїгне, ти óпет можéш да га *премесиши* нéколко пут, ако ћеш да ти бóљо бўдне К.

преобрне свр. окрене. – И тако́ ги ре́диш док се оне́ запече́ју го́ре, па ги *преобрнеш* и тако́ се оно́ све испече́ К.

препу́ни свр. □. – Пе́ринач опере́ш и нату́раш, пап́рику искі́даш од ве́нац, опере́ш с мла́ку во́ду, напу́ниш ги, ал не мно́го да ги *препу́ниш*, јел онај пе́ринач ће ги наду́је и по́сле си ре́диш у ше́рпу, у тепси́ју К.

пресан, -а, -о сирово, све́же. – Та су́рутка пре се користи́ла, пре старі́нски љу́ди је́ли - ску́вају су́рутку, не́ки га укисе́ли, не́ки је́ду *пресну*, надрóби, не́ки пи́је К.

преси́пе свр. □. – Не́ки пу́т и прсне грне и оті́дне ру́чак у огањ, па, ајде, ку́ј има грне у дру́го *преси́пе* К.

прета́ка несвр. претаче – Ту́риш со́л озго́р, нали́јеш во́ду, па о́пет њу *прета́каш* К. Ѐмаш шајто́в ил има́ш че́п, ел ста́виш це́во, па си *прета́каш* К.

прети́сне свр. притисне.– *Прети́снеш* и то се исце́ди и ону́ су́рутку исі́пеш у поми́је К.

прика́ предл. према. – Оно́ *прика́* кра́ј искі́даш, а оно́ испр́скаш с сі́ра, с ја́ја и са́мо смі́цаш с оно́ чарша́вче оту́д и одову́д и те ти гиба́ница. К

приметé свр. чисти метлом само крупни отпад. – На Ба́дњи да́н пометéш у́вече, а на Бо́жић се не метé, са́мо се *приметé* уз сла́ми и то је, тако́ ваља́ К.

прити́сне свр. □. – Кад пра́виш парчи́ћи, ти га усі́риш данас и до́вечер га исі́пеш и прити́снеш га под ка́мен К. Па, има́ш она́ј босі́љчић што ти поп остајі́о, бо́цкаш га и има́ш она́ј што *прити́скаш* оне́ ру́же и што га пра́јиш К.

прóба свр. покуша, испита, куша. – И по́сле кад ће ма́лко да поћуту́, ти ги *прóбаш* ел о́ће се разми́ца К.

прóвара ж прокисло млеко. – А *прóвара* исто има́ла кад прóври мле́ко, па за ни́шта није више.

прóври свр. прокисне. – А *прóвара* исто има́ла кад *прóври* мле́ко, па за ни́шта није више.

проду́нстује свр. продинста, кратко динста. – Нарéжеш лу́ка о́дма и ту́риш ма́ло да ти се *проду́нстује* К.

прóја ж погача од пројног брашна. – Пре се о́бавезно прајі́ле *прóје*, далéко бі́ло, кад чо́век у́мре К. Тад *прóја* се мора у́меси К. И кад б́ду сва́дбе, и тад *прóја* се мо́ра у́меси К. А кад у́мре чо́век, тад се месі́ла *прóја* К. Па купу́с, па *прóја*, па мно́го слáтко К. А пре се *прóја* пра́вила са́мо са про́јено брашњо, кај ле́ба, кај погáчу, само про́ја. А сад се не ме́си *прóја* К.

прóјен, -а, -о оно што је од проје, од кукуруза. – Па, *прóјено* је од куку́руз (о брашну) К.

прола́ди свр. прохлади. – Огањ се ло́жи из на́поље, а најбо́љи ву́че унутра и кад се то *испу́ши* - као данас си га пуши́ла, а до́вече ма́ло се *прола́ди* пу́шница, ти ги извучéш, и сутра́дан, до́вечер, мож да једе́ш ве́шољке К. *Прола́дим* ону́ во́ду, ако је мло́го вру́ћо, ја ста́вим ма́ло ла́дну во́ду, па замéсим ко́рке, па ги напрајі́м на ма́ли кравајчи́ћи К.

промѣша свр. □ – Кад видиш, ако ти је пѳсан, ти га *промѣшај* и онда стáвиш мáло мáз, па сítну папríку мáло и попáриш га, измáкнеш и рúчаш К.

прѳстре свр. □. – *Прѳстрем* гу такѳ и сам гу такѳ свíјеш К.

прсне свр. □. – Нѳки пúт и *прсне* грне и отíдне рúчак у ѳгањ, па, ајде, куј íма грне у дрúго пресíпе К.

пршкан, - а, - о прид. пропржен у уљу или на плотни, печнут. – А *пршкану*, испечѳш гу по лѳцка К.

пúшен, -а, -о прид. димљен. – Није се знáло тáд за *пúшено* месо, него куд огњíште тúна има мѳтке К.

пúшница ж место где се дими месо, риба. – То вѳжеш једнú тáмо, једнú овáмо, тојáченце, па то тúриш у *пúшницу*, па пúшиш га К.

пченица ж □. – Леб се мѳси од *пченицу* К.

пченичан, -чна, чно оно што је од пшенице (хлеб, брашно...). - Ако је *пченично*, ел је раж, пре млѳли куј какѳ имáа К.

рагѳца ж рогоца, простирка од трске. – Дѳле се тúри слáма, *рагѳца*, назѳм се тúри слама, па се прѳстре, па се посѳда, па наједáнпут ће сви да рíпну да се сви пилићи изведú на једáнпут К.

рáди несвр. прави. – Пре се грнци *радѳли*, сад не знáм ни да л ги *рáде* К.

раж ж □. – А овáмо, ѳкстра си, ако ће тúриш прѳјено, пре се прѳјено јѳло, ти попáриш прѳјено, да ти је мѳко и онѳ измѳшаш и мáло тúриш чíсто брáшњо и мáло, нѳки мѳша *рáж*, нѳки није имáа *рáж* К.

развукúје нсвр.развлачи, извлачи (о тесту). – Áко ћеш да *развукúјеш* кѳрку, а ти ги мáло вѳћке замѳсиш К.

разгрѳје свр. растопи. – Спрѳмим да маст *разгрѳјем* К.

раздвоји свр. □. – Кад закѳљеш јáгње, има унúтра сíриште – еј, такѳ, толико дугáчко, и дол га вржеш, а гѳре га *раздвѳјиш* и закáчиш, па íма јátкице, еј таквѳ јátке íма и онѳ преврнеш у шѳрпицу, па посѳлиш, па сíпаш млеко, па закáчиш у огњíште да се исúше та сíришта К.

размíца нсвр. развлачи. – Па кад ги *размíцаш*, тúриш ги на астáл, ел на нѳвину, да није на гол астáл, и свáко кравáјче помáжеш са зѳјтин. Стáвиш чаршáв и ајде ће гу *размíцаш* К.

расíпе свр. проспе.– Кад сúдови нѳсу чíсти, па тúриш и онѳ, пѳсле га *расíпеш*.

расѳница ж слана вода у којѳ се кисели купус. – Онѳ сíпеш озгѳре, а дѳл тúриш кѳфу, па налијѳш вѳду озгѳр, па чѳрбу сíпеш озгѳр и такѳ док онѳ сíђе и то се зове *расѳница* К.

рѳди несвр. ређа. – Тúриш онáј перíнач, овáмо зѳјтин тúриш и кáпнеш мáло вѳду и *рѳдиш* пíту К; *Рѳдиш* си онѳ кѳрке као са све што *рѳдиш* К; За бáрену папríку обáримо, па гу нарѳдимо рѳд папríку, па салицил, па мáло сíрђе, есѳнцију, мáло измѳшамо и такѳ *рѳдим* рѳд сѳл, рѳд онáј рѳн, па свѳ то такѳ тúрамо и напúнимо тѳгле К; Перíнач оперѳш и

натураш, папříку искídaш од véнац, оперéш с млáку вóду, напúниш ги, ал не мнóго да ги препúниш, јел онај перíнач ће ги надúје и пóсле си *редииш* у шéрпу, у тепсiју К.

рiпне свр. скочи. – Дóле се тúри слáма, рагóца, назém се тúри слама, па се прóстре, па се посéда, па наједáнпут ће сви да *рiпну* да се сви пилићи изведú на једáнпут К.

рукавiца ж □. – На Бádње вéче мúжи донéсу бádњак, дéца пiвкају, онај стáр iде напréд и вiче – Кво, кво, кво... а децá по њéга – Пију, пију, а гáздарица ги сачекúје унутра, у *рукавiцу* пченицу, шећér, ораси бáца на пилићи, на онú дечицу, пáре, све то да iма цéла гóдина К.

рúпчина ж аугм. рупа. – То је огњiште ширóко, овакó, па вéлики óцак да вучé, па тúна имáш пéпел, па верiга iма и ту је једнá *рупчи́на* кроз óцак, па ту тúрено дрво, па ту закáчена верiга гвоздéна – лáнац, ал се зове верiга и ту закáчиш бакрáч и грéјеш вóду К.

сантiма ж центиметар, сантиметар. – Јéло тúриш у грне - то овакó висóко, двáес *сантiме* iма то, а iма једнú ручицу сáмо одовúд и то такó држиш и стáвљаш грне да врiје, а није имáо шпóрет, нéго уза жáр уз вáтру К.

сáрме ж зб. сарма, јело од купуса и меса. – А такó iсто и *сáрме* прáјиш од ту iсту зачiнку, а за мрсне мéсо дóдаш и дóдаш вегéту и бiбер К.

сач м гвоздени купасти поклопац са дршком (за црепуљу). – Ако óћеш подé *сач*, ти си напáлиш *сач*. К

свије свр. увије. – Прóстрем гу такó и сам гу такó *свијеш* К.

се вика́ло нсвр. се звало. – Од дрво карли́ченце, то се такó *вика́ло*. К

се испарáва нсв. осуше после попраивања врелом оводом. – Тúриш сúдови на сúnце лéти да ти *се испарáвају*, чiст вáздух да ги уiђе К.

сипúје несвр. сипа. – Сипúјеш над нéки лóнац, над шéрпу К.

сiри нсв. прави сир.– Кад се *сiри*, пре се *сирiло* од рáзне сóрте К.

сiриште с течност за згрушавање млека до сира. – Пре *сiриште* љúди туцáли К. Кад закóљеш јáгње, има унутра *сiриште* – еј, такó, толи́ко дугáчко, и дол га вржеш, а гóре га раздвóјиш и закáчиш, па iма јáткице, еј таквé јáтке iма и онó преврнеш у шéрпицу, па посóлиш, па сiпаш млеко, па закáчиш у огњiште да се исúше та *сiришта* К; Кад се она *сiришта* исúше, стáра жена то стúца, тúца у чúтуру, дрвена чúтура, у њу се и папříка тúца, а онó што се тúца се зовé чúк, а он је гвоздén и с то се тúца К; Нарéже онó на јáткице, онó све нарéже, па тúри три прста од ора́чићи, листић и још не знам каквé, па то сúши на црeп и да мáчке не појéду, нéгде вiсоко некóлко дáна, па пóсле тúри у чúтуру, па тúца и óнда ги бáба прáви као лóптице за ћурке и пóсле úзне по лéшка у прсти и тúри у чáшку вóду, па у крпче, па у млéко то *сiриште*, па га цiма, вуче, па прómеша и то такó К; Кад усiримо то *сiриште*, па нема слађи сира К.

сiто с направа за просејавање брашна. – Кад донéсеш код кúћу, ти га сéјеш на *сiто*. К

скрчи свр. крчи. – А пре љúди бучкáли млéко пóвише и то се зовé бúчка – дрвено, висóко, еј такó тéсно, а има једнó кајгóд на пúмпу рúчица и сáмо мúтиш и онó кад вiкне да *скрчи* К.

слáвски колáч м в. колач К.

смѝца нсвр. смиче, скида. – Оно приká крај искидаш, а оно испрскаш с сѝра, с јаја и са́мо *смѝцаш* с оно́ чаршавче оту́д и одову́д и те ти гибáница К.

сб́вра ж ниски дрвени округли сто. – И по́сле оперéш рúке и тúриш на *сб́вру* кола́ч, рѝбу, пасу́љ – по́сно, бб́б, вѝно, ораси обавезно, смóкве, жу́т ше́ћер К.

спр́ема нсвр. припрема (јело) – По́сле залóжиш óгањ, па и дрúги такó напáлиш, па и њéга поклóпиш и такó *спр́емаш* лéба.

ста́да свр. стаје. – Нéго тѝја ма́ло стада́ју К.

стéгне свр. □. – И њéга такó, нéколко пúта обр́неш у цедѝло, па га *стéгнеш* К.

сти́гне свр. буде готово.– И кад *сти́гне*, нéма већ се исуши́ја, а ти обр́неш, обр́неш и видиш да нéма сурутка К.

сту́ца свр. в. туца. – Кад се она сѝришта исúше, стáра жéна то *сту́ца* К.

сúрутка ж течност ко́ја остаје након што се млеко згруша.– Та *сúрутка* пре се користѝла, пре старѝнски лúди јéли - ску́вају *сúрутку*, нéки га укисéли, нéки једу́ прéсну, надрóби, нéки пѝје К; Ималѝ смо једно́ ћупче, па све ћутáла *сúрутка* и ту имáла кúтлача и мој дéда пѝја ту *сúрутку* К; А сад ту *сúрутку* да́вамо на свѝње К.

там прил. тамо. – Вучéш на там, на овáм и óна се размáкне К.

тáнка цр́ева ж □ – И за кавурму нéки чúва гла́ву од свѝњу, нéки тúра цигéрке мéље, нéки га рéже, *тáнка цр́ева* тúрају, нéки тúра и дебéла, нéки то ба́ца, куј кáкво во́ли таквó тúра К.

тану́р м дрвена даска округлог облика са кратком дршком. – То је дрвено, окрúгло и ѝма дршку овáмо и то се зовé *тану́р* К.

тану́р м дрена округла даска најчешће с ручком за растањивање теста. – Замéсим га као за кóрке за пѝту, па óнда развѝјем с колени́ку на *тану́р* ону́ корчи́цу К.

тепсѝја ж плитка кухињска посуда за печење хране, најчешће од метала. – Тúриш лéба у две *тепсѝје*, ел карлѝчићи, вагáнчићи. К

тéра нсвр. вози, превози. – То́ се прé *тэ́рало* у водени́цу К.

тигáњ м □ – Нéки тúри ма́з у *тигáњ*, па по́сле пáри К.

тигањѝце ж збир. пржено тесто – За *тигањѝце* тúриш ма́ло кваса́ц, ма́ло мла́ку во́ду, ја́је, сипáш ма́ло млéко, ма́ло ше́ћер, у пр́сти сол, тúриш бра́шњо К.

тојáченце с дем. и хип. тојага, штап. – То ве́жеш једну́ та́мо, једну́ овáмо, *тојáченце*, па то тúриш у пúшницу, па пúшиш га К.

тóр м 1. стаја за овце 2. украс од теста. – Напра́ви *тóр* на кола́ч, па óнда нату́ра свѝње, па крáве, па óвце, па тúри ба́чву, па пра́ви ковржањчићи, крошњѝце за девојчићи, гúске за жéнштине и све се то пра́ви од тéсто, па даш то на родбѝну К.

три́це ж сува ситна сточна храна. – А кад сéјеш бра́шњо од пчени́цу, од оно́ бра́шњо из водени́цу, то је *три́це*, мекѝње К.

туна прил. – Или остáвиш кáд натураш лéбови у тепси́ју, па кад ти оно́ остáне, увáти се за нáһве, а ти га истружéши, па íмаш оно́ грнче што се кисéли квáсац у њéга, па тۇриш *туна* К.

тۇри свр. стави. – *Тۇриши* леба у две тепси́је, ел карли́чићи, вага́нчићи. К

турши́ја ж □. – За *турши́ју* оперéш папри́ку у во́ду, а ова́мо спрéмиш једну́ ша́ку креч, кречли́ву во́ду К; Буре за *тۇри́ју* оперéш у чи́сту во́ду, па ова́м у кречли́ву во́ду, и рéдиш ону́ папри́ку, рéдиш рéд со́л, до́бро да се забéли она́ј со́л К; У *турши́ју* ста́вљам и карфи́ол, парада́јз, зелéн парада́јз, шанга́репу, цéлер и то ћути́ три́ чети́ри да́на тако́ и оно́ си́ђе до́л, она́ј со́л гу угризе́ и по́сле си гу засипемо, прети́снемо К.

ту́ца нсв. уситњава у прах.– Пре си́риште лју́ди *туца́ли* К. Кад се она́ си́ришта ису́ше, ста́ра жена то стۇца, *ту́ца* у чу́туру, дрвeна чу́тура, у њу се и папри́ка *ту́ца*, а оно́ што се *ту́ца* се зовé чу́к, а он је гвоздéн и с то се *ту́ца* К. И кад она́ј кромпи́р лупиш, тۇриш у она́ј ма́з, у оно́, и *туцаши* са туца́њче од дрво, дрвeно К.

туца́њче с дем.и хип. тучак.– И кад она́ј кромпи́р лупиш, тۇриш у она́ј ма́з, у оно́, и тۇцаш са *туца́њче* од дрво, дрвeно К.

ћупче с син. грнче – Од зéмљу, земљéно ћупче К.

ћупченце с хип.и дем. ћуп. – Ја кад сам би́ла дéте, мо́ја ма́ти имáла нáрочито *ћупченце*, тако́ до два три кила, чети́ри и она́ си у то ску́ва млéко, а би́ло óвчо млéко К.

ћути́ несвр. стоји. – Ту се тۇри мéсо, подé та́ван, па се ту ису́ши и кад се ису́ши, после збéру једну́ крошњу, у каквó íма и тۇри то и тако́ *ћути́* К.

у прсти прил. колко стане међу палац, кажипрст и средњи прст. – Нарéже оно́ на ја́ткице, оно́ све нарéже, па тۇри три прста од ора́чићи, листи́ћ и још не знам каквé, па то су́ши на црeп и да ма́чке не појéду, нéгде ви́соко некóлко да́на, па по́сле тۇри у чу́туру, па тۇца и онда́ ги ба́ба пра́ви као лóптице за ћурке и по́сле узне по лéшка у *прсти* и тۇри у ча́шку во́ду, па у крпче, па у млéко то си́риште, па га цима, вуче, па прómеша и то тако́ К.

у-Бо́га изр. много. – Њéга ако не погóдиш, ни́шта гóре нéма, то смрди у *Бо́га* К.

ува́ља свр. □ – Ри́бу нарежéш на парчи́ћи, оперéш гу, нарежéш гу, посóлиш гу и сва́ко пáрче *ува́љаш* у бра́шњо и ма́ло посóлиш и ста́вљаш у тепси́ју К.

угри́зе свр. осоли, упије со. – У турши́ју ста́вљам и карфи́ол, парада́јз, зелéн парада́јз, шанга́репу, цéлер и то ћути́ три́ чети́ри да́на тако́ и оно́ си́ђе до́л, она́ј со́л гу *угризе́* и по́сле си гу засипемо, прети́снемо К.

уда́ри свр. дода. – Чим тۇриш пасу́љ, óдма му тۇриш ко́ску да врíје и нарéжи му лу́ка црни и тۇри му парчи́ћи, тۇри му со́л, тۇри ма́ло ма́з и он нек си врíје и по́сле му *уда́риши* за́пршку и гóтово К; Док си се онé испрже, ти тۇриш у дру́гу шéрпу и по́сле кад ги нату́раш у шéрпу с она́ј ма́з и *уда́риши* ги ма́ло бра́шњо и ма́ло со́л и засипеш ги, гурнеш у фуру́ну и гóтове ћу́фте К; Кад га ску́ваш, ако ти ни́је се скува́а, ти му још досипеш во́ду, па онда́ по́слен кад се ску́ва, ти га онда́ *уда́риши* на прéсу, па га испрeсујеш К.

узби́ра нсвр.прикупља.– Куј си *узби́ра* за зиму, он си тۇра у ча́бар, добро га усóли К.

узне свр. узме – Óнда *узнеш*, тۇриш вршник напáлиш.

уиђе свр. уђе. – Тურიш судови на сунце лети да ти се испаравају, чист ваздух да ги *уиђе* К.

укне свр. дуне. – Узнеш жу́т шећер и смо́кву и ора́ и свакоме тури уз уста да *укне*; и *укне*, па оно́м, па тако ре́дом сви́ма и то се чу́ва за ле́к К.

умеси свр. □ – То ако *умесиш*, ће једеш, ако не, онда нема К.

унакрс прил. – И исечеш га *унакрс* и добро га усóлиш К.

упржи свр. □ – Кад се *упржи*, ма́ло га посóлиш, па му ста́виш перина́ч К. И кад се оно́ *упржи*, све га *упржим*, ја му не ста́вљам ситну папри́ку, него одма гу сипам ону́ чорбу унутра К.

усири свр. направи сир.– Кад *усирино* то си́риште, па нема сла́ђи си́ра К.

усоли свр. □. – И исечеш га унакрс и добро га усóлиш К.

цеди́ло с тканина за цеђење сира. – Па *цеди́ло* да опереш у ла́дну во́ду, да ти се не увати́ сира за цеди́ло, па у мла́ке две да га опереш, па у тре́ћу пра́шак, па још једанпу́т од она́ј пра́шак, па опет у мла́ку, па три-чети́ри во́де ла́дне, па тако да ти је си́ра ле́п К.

ци́ма нсвр. повлачи. – Нарéже оно́ на ја́ткице, оно́ све нарéже, па тури три прста од ора́чићи, листи́ћ и још не знам каквэ, па то сýши на цре́п и да ма́чке не поједу, нэгде ви́соко не́колко да́на, па по́сле тури у чу́туру, па ту́ца и онда ги ба́ба пра́ви као лóптице за ћурке и по́сле узне по лéшка у прсти и тури у ча́шку во́ду, па у *крпче*, па у млéко то си́риште, па га *ци́ма*, вуче, па прóмеша и то тако́ К.

цре́во с □. – Имаш шајто́в ил имаш чéп, ел ста́виш *цре́во*, па си претáкаш К.

црепу́ља ж земљана посуда за печење хлеба и припрему јела, преко које иде сач – Пékли смо у *црепу́љу*. К

чаба́р м дрвени суд са дрвеним ручицама. – Пре него се пу́ши, ме́со оно́ се усóли, па се тури у ша́фољ, од др́во, па ако нема ша́фољ од др́во они тура́ли ве́лико кори́то, тура́ли *чаба́р*, куј каквó имаа, а сад већи́ном људи купу́ју ове́ пла́стичне, па у то со́ле К.

чарша́вче 1. дем. од чаршав (в.); 2. мањи столњак. – Озго́р га покри́је с *чарша́вче* и оно́ се утóпли К.

ча́шка ж дем. и хип.чаша.– Нарéже оно́ на ја́ткице, оно́ све нарéже, па тури три прста од ора́чићи, листи́ћ и још не знам каквэ, па то сýши на цре́п и да ма́чке не поједу, нэгде ви́соко не́колко да́на, па по́сле тури у чу́туру, па ту́ца и онда ги ба́ба пра́ви као лóптице за ћурке и по́сле узне по лéшка у прсти и тури у ча́шку во́ду, па у *крпче*, па у млéко то си́риште, па га *ци́ма*, вуче, па прóмеша и то тако́ К.

чвара́к м мн чва́рци. – Пра́ви се каву́рма кад се сто́пи ма́з, па не́колко пу́т поврати́ш она́ј ма́з, па цеди́ш она́ј ма́з, па напра́виш *чва́рци*, то од она́ј ма́з, то су *чва́рци* К. [Као врста јела, у множини се употребљавају: чварци, цревца, ћуфте..., па се то осећа као основни облик реалије.]

чéп м затварач на неком дрвеном суду (каца, буре). – Имаш шајто́в ил имаш *чéп*, ел ста́виш *цре́во*, па си претáкаш К.

червѝш м густа каша од белог пилећег меса и брашна са уљем. – *Червѝш* се прáји ѝсто као и кáша, сáмо више стáвиш маз К. У *червѝш* тўриш бéло мéсо, па га стўцаш и тўриш му мáло бéли лўка и то кад већ да га измѝцаш К. Ўпржиш брашњо, па сѝпаш вóду, па обрћаш и онó се обрће у крўг онáј *червѝш* К. Ти му мáло пóсле стáвиш онó мéсо, онáј бéли лўка, па то измўтиш и напráвиш *червѝш* К.

чѝсто (брашно) с, брашно од пшенице, пшенично брашно. – И насéје *чѝсто* брашно и мáло тўри од раж да је мéко и то замéси и такó К.

чорбáт прид. чорбаст, редак. – Ел ћеш *чорбáт*, ел гўс К.

чорбѝца ж дем. чорба. – Кад гу измакнем, ја гу овам турим мало першун и кад се она *чорбица* прохлади, узнем једно јаје-два јајета, размутим с виљушку, ал да није много врела она *чорбица* К.

чўк м гвоздена шипка заобљеног врха која служи за уситњавање сувог биља, паприке и сл. у чутури.– Кад се онá сѝришта исўше, стáра жена то стўца, тўца у чўтуру, дрвена чўтура, у њу се и папříка тўца, а онó што се тўца се зовé чўк, а он је гвоздén и с то се тўца К

чўтура ж ступа, ваљкаста дрвена посуда ојачана гвожђем која служи за уситњавање сувог биља, паприке и сл. – Кад се онá сѝришта исўше, стáра жена то стўца, тўца у чўтуру, дрвена чўтура, у њу се и папříка тўца, а онó што се тўца се зовé чўк, а он је гвоздén и с то се тўца К

цигѝрка дем.и хип. цигерица. – И за кавўрму нéки чўва главу од свѝњу, нéки тўра *цигѝрке* мéље, нéки га рéже, тáнка црѝва тўрају, нéки тўра и дебéла, нéки то бáца, куј кáкво вóли таквó тўра К.

шáјтóв м славина за кацу, буре, бачву. – Їмаш *шáјтóв* ил ѝмаш чéп, ел стáвиш црѝво, па си претáкаш К.

шáра несвр. украшава шарама од теста (мисли се на славски колач) – Ако нéћеш, онда тўраш с рўке у тепсѝје и *шáраш* колáч – рўже... рéдом К.

шáфољ м дрвени суд окован металним дугама и са металним ручкама. – Пре него се пўши, мéсо онó се усóли, па се тўри у *шáфољ*, од дрво, па ако нема *шáфољ* од дрво они турáли вéлико корѝто, турáли чабáр, куј кáкво имаá, а сад већѝном лўди купўју овé плáстичне, па у то сóле К.

РЕЗИМЕ

Говор алексиначког краја не припада основици књижевног језика. Оно што га чини особеним, дакле, није норма, већ одступања од ње: постојање једног акцента, постојање полугласа (напрегнутог а) као и глас дз, не постојање глаа х или ф, упрошћен падежни систем сведен на један облик...

Да ли је онда говор лўди овог краја мањкав? Не. Дијалекти и њихове утоке говори чувају свежину, изражајност, богатство језика, они су живот човеков, живост договореног језика. Тек упознајући

све нијансе његовог неба, све звукове његових извора, све мирисе његових ораница и све мере његових амбара, можемо рећи да познајемо душу човека овог краја. Речник алексиначког говора биће добра основа за даљи рад на откривању живосписног живота моравског.